

Kystsamfunn, endring og fiskerienes kulturarv

Gjennom mange århundrer har fiske og fangst vært den viktigste næringa for folk i mange kystsamfunn. Hvordan kommer kystkulturen til uttrykk i dag da langt færre lever direkte av fiskerinæringene?

Tekst og foto: Jahn Petter Johnsen

Allerede i middelalderen var de store fiskeforekomstene også et grunnlag for fiskeeksport til land i Europa. Fisk var allerede da en internasjonal handelsvare som blei transportert og omsatt gjennom handelsnettverk. Fiskehandel og eksport var dermed det enkelte historikere betegner som en "tidlig-kapitalistisk" næring.

Endringer i handelsnettverk og markedsforhold ville da også ha konsekvenser for fiskerne og kystsamfunnene, som blei sårbare både for ressursvingninger, markedssvingninger og politiske endringer som påvirket handelen. At fiskeriaktiviteten i hovedsak foregikk om vinteren langs vår værutsatte kyst, gjorde usikkerheten og sårbarheten enda større.

Disse utfordringene førte til et mangfold av tilpasninger som kunne dempe svingningene. I usikre tider var en familie- og husholdsbasert organisering av næringa med på sikre at en kunne tilpasse seg svingningene, gjennom at en delte både på oppturer og nedturer. Ressursavhengigheten fungerte som et organiserende prinsipp.

Som bildene fra Berlevåg i 1986 og fra Røst i 2007 viser har det skjedd store endringer i fiskeriteknologi. Etterkrigstidas moderniseringspolitikk har frikopla kystsamfunnene fra ressursavhengigheten og livet i kystsamfunn blir mer og mer likt livet i det øvrige velferdssamfunnet. Laksefiskerbua i Varanger har derfor ikke den samme materielle verdien som før. Likevel er fiskeriene og fiskeritilpasningene en del av kulturarven vår.

Unger syns det er spennende med rakfjæra. Den gamle kystkulturen er fortsatt synlig, men har fått en ny plass i dagens kystsamfunn, der kystens ressurser og fiskerienes gjenstander får betydning for nye grupper. Utenlandske forskere kommer

Da trebåten fortsatt dominerte, Berlevåg 1986.

til Norge for å studere fiskerinæringa og møter her både utlendinger som arbeider på fiskebruket og som er her for å fange kveita.

Velstand gjør at gamle sjøbuer rustes opp og utstyres med eksterior som vi ikke forbinder med sjøen. Og sjøl om færre mennesker lever av fiskeri direkte, så eta-

bles det nye virksomheter som også har fiske og fiskerikulturen som et grunnlag. Mange av disse er små, familiebaserte virksomheter som også viderefører arven fra tidligere tiders husholdsbaserte fiskerinæring. De bidrar direkte til å videreføre kulturarven, sjøl om det altså skjer på uventede måter.

I dag har plastsjarken tatt over på Røst.

Neppe laks i år?

Gammelt rask eller folkeminne? Når tilfeldige forbigående slipper inn naustdøra får gjenstander som nausteieren vil brenne på St.Hans-bålet verdi for samlere og kulturhistorikere.

Å samle rak i fjæra i Varanger er fortsatt artig

På jakt etter kveita: Turistfiskere gjør klart.

Ei global næring: Utenlandske og norske forskere ser på at brosma fra Norge bearbejdes av arbeidere fra utlandet.

Ny velstand og opprusting for ny bruk.

Blomster som fender?

Ny etterspørsel og nye produkt.